

Fil.dr. Jan-Urban Sandal

Det Kongelige Nærings- og handelsdepartement

Postboks 8014 Dep

0030 OSLO

Postmottak@nhd.dep.no

1475 Finstadjordet, 2012-08-07

HØRINGSSVAR – Utredning om sosialt entreprenørskap og innspill til Nærings- og handelsdepartementets videre arbeid

Undertegnede viser til høringsbrev datert 2012-04-23 med invitasjon til å komme med høringsuttalelse til utredningen om sosialt entreprenørskap med svarfrist 10. august 2012.

Undertegnede gir følgende merknader og innspill til utredningen:

Er det noen viktige elementer som utredningen ikke fanger opp?

Nærings- og handelsdepartementet (departementet) ønsker å bringe klarhet i om det er viktige elementer som utredningen fra DAMVAD (utredningen) ikke fanger opp.

I utredningen presenteres ingen momenter av nyhet i feltet sosialt entreprenørskap eller hva som kreves for at endring og derigjennom samfunnsutvikling skal skje. Utredningen beskriver derimot et repetitivt produksjonsmønster i en statisk økonomi og samfunnsstruktur.

Departementet søker gjennom feltet sosialt entreprenørskap potensielle løsninger på viktige næringspolitiske og samfunnsmessige oppgaver. De omfattende og tildels dyptgripende problemer i det norske samfunn i vår tid krever demokratisk gangbare løsninger for å sikre folket en relativt sett tilfredsstillende velferd. I utredningen beskrives systemer for å produsere mer av det sammen men ikke hva som skal til for å skape nye muligheter og derigjennom endret produksjon.

Tankegang, metoder, materiale og deltakelsen i utredningen inneholder ikke nødvendig innsikt i overgripende strukturer og prosesser som på en tilfredsstillende måte besvarer og møter utfordringene i samfunnet. Utredningen besvarer heller ikke departementets ønske om avklaring om hvorvidt sosialt entreprenørskap er interessant ut i fra departementets perspektiv.

Løsninger som er gangbare i et demokrati og utviklingsprosesser som ledd i modernisering av Norge er ikke så åpenbare som de fremstilles i utredningen. Fremstillingene i utredningen er ikke et resultat av uavhengig vitenskap men er i høy grad basert på politiske beslutninger, føringer og tradisjon.

Utredningen tar utgangspunkt i lønnsomme sosiale virksomheter. Gateselgere – med eller uten rus- og dopavhengighet, flåtestyring i næringslivet, fritidsskolelærere, pengeutlånere, kvinnegrupper med politiske undertoner osv.; hele rekken av virksomhetsfenomener som i utredningen kalles for lønnsomme sosiale virksomheter er ikke noe nytt og inneholder ikke det som trengs for å skape endring og dynamisk utvikling i det norske samfunn. Mange av individene bak entreprisene mottar helt eller delvis finansiering til deres eget livsopphold gjennom private eller offentlige finansielle strukturer.

Vellykkede sosialentreprenører kjennetegnes ved de økonomiske og sosiale verdier de

POSTADRESSE:
Kløverveien 31
NO-1475 FINSTADJORDET
Tlf. 67 90 73 90

BESØKSADRESSE:
Skårersletta 60
NO-1473 LØRENSKOG
Tlf./faks. 67 97 53 60

ORG. NR.:

BANK:

EPOST: 1/6
jan-u.sandal@c2i.net
HJEMMESIDE:
www.janusandal.no

Fil.dr. Jan-Urban Sandal

på egen hånd skaper i markedet og ikke gjennom hvor store budsjetter de forvalter på vegne av offentlige myndigheter eller private spekulanter og investorer.

I utredningen beskrives lønnsomme sosiale virksomheters aktiviteter på markedet men det nevnes ikke verken i teksten, i kildene eller gjennom de medvirkende at sosialt entreprenørskap kan åpne for helt nye markeder, oppstått som resultat av innovasjoner, hvor helt nye forutsetninger for konkurranse og utviklingstakt på et høyereliggende samfunnsmessig utviklingsnivå slår ut de foreldete og repetitive eksisterende mønstre for produksjon og distribusjon. Beskrivelsene og analysen av markedsaktiviteter i utredningen berører bare de etablerte markeder og de funksjoner som gjennom tradisjon fanger i sitt grep både tilbyder og forbruker. I utredningen omhandles bare etablerte samfunnsprosesser og det åpnes ikke for det synsfelt at sosialt entreprenørskap kan skape nye muligheter for økonomisk og sosial verdivekst i en langt høyere utviklingstakt enn hva tilfellet er før utskiftning av de foreldete prosesser og omstilling til nye dynamiske prosesser finner sted.

Telefonen, glødelampen, elektrisitetssystemet, bilen, flymaskinen, antibiotika, røntgen, datamaskinen, Internettet og sosiale medier er noen eksempler på genuine innovasjoner som har hatt stor betydning for velferdsstatens utvikling og det norske folks velbefinnende og definerer potensialet for sosialt entreprenørskap i helse- og omsorgssektoren og mulighetene i den sosiale sektor generelt. I utredningen diskuteres utelukkende tiltak rettet mot utsatte grupper som vanskeligstilte unge, rus- og dopavhengige og visse segmenter blant de eldre. Sosialt entreprenørskap må derimot bidra til å sikre en rettferdig og balansert utvikling for alle innbyggere i samfunnet. Innovasjon kan aldri være avgrenset til en bestemt brukergruppe eller vennekrets men må komme alle borgere til gode. Innovasjonene fjerner de bakenforliggende årsaker til problemene og skaper nye muligheter i samfunnet. Innovasjon er lokomotivet i økonomisk og samfunnsmessig utvikling og er bestemmende for hva velferdsstaten kan og ikke kan gjøre og hvilke tilbud den makter å gi sine borgere. Den norske velferdsstaten står ovenfor mange uløste oppgaver og nye utfordringer men har ennå ikke klart å løse alle oppgaver på en tilfredsstillende måte, noe som i første rekke skyldes det faktum at Norge besitter liten innovasjonskraft. Omstillingstakten i de tusenvis av produksjonsenheter som produserer velferd i samfunnet er for langsom. For å kunne møte alle de omfattende og dyptgripende utfordringer som den norske velferdsstaten står overfor må omstillingstakten i blant annet helse- og omsorgssektoren økes betraktelig i tiden fremover. Omstillingstakten kan økes ved omfattende investeringer i nytt produksjonsutstyr, nye metoder og prosesser på alle avdelinger som produserer og leverer helse- og omsorgstjenester og ved samtidig å styrke humankapitalen, og ikke ved privatisering utelukkende basert på tilbakesalg til det offentlige fra lokale produsenter, slik det vises til i utredningen. En håndfull sosialt entreprenører og deres handlinger, slik det er beskrevet i feltet for sosialt entreprenørskap representerer ikke utviklingspotensialet når omstillingen av helse- og omsorgssektoren i Norge skal finne sted. Utviklingspotensialet ligger i første rekke i å ta i bruk det mest moderne, effektive og innovative utstyr, teknikker, metoder og prosesser levert fra de ledende leverandører på verdensmarkedene, slik det alltid har vært gjort i overføringer og spredning av innovasjoner.

De 15 aktørene, slik de fremstilles som lønnsomme sosiale virksomheter i det etablerte markedet i utredningen representerer ikke noe nytt. Norge har hatt og har i dag tusenvis av sosiale virksomheter i det etablerte markedet for sosiale tjenester. Det er når sosiale virksomheter etableres i nye markeder hvor det er konkurranse blant et stort antall tilbydere og forbrukere de kan betegnes som sosialt entreprenører og får relevans for feltet sosialt entreprenørskap, og den situasjonen har ennå ikke inntruffet i Norge.

I utredningen beskrives vekst for sosialt entreprenørene som særdeles viktig og det gjøres utelukkende rede for organisk vekst. Tanken er at den etablerte entreprise vokser som resultat av stadig øket omsetning og inntjening på markedet, noe som skulle muliggjøre flere

POSTADRESSE:
Kløerveien 31
NO-1475 FINSTADJORDET
Tlf. 67 90 73 90

BESØKSADRESSE:
Skårersletta 60
NO-1473 LØRENSKOG
Tlf./faks. 67 97 53 60

ORG. NR.:
BANK:

EPOST: 2/6
jan-u.sandal@c2i.net
HJEMMESIDE:
www.janusandal.no

Fil.dr. Jan-Urban Sandal

ansettelser, nye filialer spredt utover landet og til og med avdelinger både i Sverige og Danmark. Dette er en klassisk forestilling om vekst basert på optimalisering i etablerte markeder i en statisk økonomi. Mainstream litteratur i feltet, teoretisk som forskningsbasert, viser til at den store nytten innovasjon har for samfunnet inntreffer når nye markeder åpnes, hvor nye agenter etablerer sine entrepriser og etablerte produsenter legger om sine produksjonsprosesser til en mer intensiv og fremtidsrettet produksjon. Denne utviklingsprosess er "smittsom" ettersom den involverer hele sektorer og inviterer nye sosialentreprenører til å etablere seg på markedet. Denne dynamiske utviklingsprosess, som åpner for nye muligheter og nye sosialentreprenører, står i motsetning til den organiske vekst som beskrives i utredningen, som bare omfatter den enkelte sosialentreprenør isolert sett og vedkommendes skjebne på markedet.

Den profil som tegnes i utredningen av sosialentreprenørene og de hindringer de står ovenfor er ikke representativt for de sosialentreprenører som lykkes med sine gjerninger, noe som indikerer at utvalget av informanter er av en annen art enn hva mainstream teori og empirisk forskning oppfatter som gjeldende. Vellykkede sosialentreprenører kan bli angrepet med aggresjon og motstand rettet mot deres person under etablerings- og utviklingsfasen av sine entrepriser. Det er frykten for det ukjente og det som er annerledes som driver menneskene i omgivelsene til ekstreme uttrykk gjennom press, sosial utfrysning og isolasjon, fordømmelse, fysiske hindringer og anslag mot sosialentreprenørens person, familie, eiendom, liv og helse. Motstand mot sosialentreprenøren som ikke rører ved hans person, f. eks. motstand på markedet, er langt mindre fremtredene. I utredningen er det omvendt. Hovedforklaringen kan være at omgivelsene ikke oppfatter sosialentreprenørene som særlig annerledes enn folk flest og at deres entrepriser slik de er beskrevet i utredningen ikke representerer en trussel om endring og utvikling ettersom sosialentreprenørene fremstår som tilhengere av og profitører på det bestående snarere enn som smarte og modige samfunnsomdannere.

I utredningen formidles den oppfatning og holding at enhver idé kan fremsettes som forretningskonsept og derved danne grunnlag for lønnsomme sosiale virksomheter, f. eks. utnyttelse av svakerestilte individer og grupper som arbeidskraft i konkurranseutsatt produksjon, eller definisjon av hvem som er en byrde for samfunnet og det på tross av individenes rettmessige mottak av sosiale ytelser og lovens beskyttelse. I utredningen trekkes ingen grenser for hva sosialentreprenører ikke kan foreta seg innenfor grunnrisset av et demokrati, f. eks. begrense sine aktiviteter når de ikke anerkjenner eller respekter andres grunnleggende rettigheter og friheter. Det er ikke selvutnevnte sosialentreprenører som skal avgjøre hva som er best for samfunnet eller de individer de selv har påtatt seg å hjelpe. I utredningen reflekteres det ikke over de åpenbare konsekvenser forretningskonseptet til enkelte av de lønnsomme sosiale virksomhetene har i forhold til den begrensning som må gjelde i tjenesteyting sett i forhold til moralen og den relative allmenne velferd i et demokrati.

Hva bør Nærings- og handelsdepartementets rolle være på feltet sosialt entreprenørskap?

Innovasjon betyr å gjøre noe man før ikke kunne, eller ikke kunne gjøre like godt eller like lønnsomt. Den som utfører innovasjon i tilknytning til den sosiale sektor betegnes sosialentreprenør. Sosialt entreprenørskap er ikke lønnsarbeid. Lønn, i alle dets former er en av bremseklossene i produksjonen, mens profitt er selve drivkraften for utvikling og verdivekst både for individet og for samfunnet.

Departementet peker på at feltet for sosialt entreprenørskap er bredt definert og at det er mange aktører involvert med ulike perspektiver. Med utgangspunkt i utredningen og aktiviteten i feltet for sosialt entreprenørskap for øvrig kan sosiale entreprenører i Norge i dag deles i to hovedkategorier:

POSTADRESSE:
Kløverveien 31
NO-1475 FINSTADJORDET
Tlf. 67 90 73 90

BESØKSADRESSE:
Skårersletta 60
NO-1473 LØRENSKOG
Tlf./faks. 67 97 53 60

ORG. NR.:

BANK:

EPOST: 3/6
jan-u.sandal@c2i.net
HJEMMESIDE:
www.janusandal.no

Fil.dr. Jan-Urban Sandal

- A) De som betegner seg selv å være sosialentreprenører, og som utfører sosialt entreprenørskap,
- B) De som betegner seg selv å være sosialentreprenører, men som ikke utfører sosialt entreprenørskap.

Kategori A) omfatter enhver fri kvinne og mann i Norge:

- i) når personens mentale helse tillater næringsvirksomhet som sosialentreprenør, og virksomheten går med bedriftsøkonomisk overskudd, og
- ii) som har personlig og individuelt eierskap til produksjonsmidlene og kontroll over utviklingsprosessen i rollen som sosialentreprenør, og
- iii) som motiveres av indre forhold, driver sosialt entreprenørskap uten påtrykning utenfra, på oppdrag av tredjeperson eller styring fra myndigheters side.

Muligheter for innovasjoner finnes alltid latent i tilværelsen og oppstår ikke som resultat av endring i etterspørselen av varer og tjenester på markedet eller påtrykning på individet fra omkringliggende omgivelser. Det er sosialentreprenørenes genialitet og skaperkraft som ligger til grunn for innovasjonene og den prosess kan ikke manipuleres eller påskyndes. Vellykkede sosialentreprenører finansierer sine entrepriser med egenkapital oppspart fra tidligere vellykket næringsvirksomhet eller lån i bank. Det er derfor ikke behov for økonomisk støtte til sosialentreprenører i kategori A.

Departementet har ingen ny rolle å spille i forhold til feltet sosialt entreprenørskap i forhold til sosialentreprenører i kategori A.

Kategori B) omfatter:

- i) mennesker med psykiatriske lidelser, med eller uten diagnoser, rus- og stoffmisbrukere og kriminelle under soning og ferdigsonet,
- ii) akademikere uten fortsatt mulig akademisk karriere og som ikke har forsørgelsesevne gjennom eget arbeid i det ordinære arbeidsmarkedet,
- iii) mennesker med liten eller ingen forsørgelsesevne gjennom lønnet og konkurranseutsatt arbeid,
- iv) dagdrømmere og livsnytere som fremsetter lystige og luftige ideer,
- v) ofre for trafficking og mennesker uten lovlig opphold i landet, deres bakmenn og hovedmenn,
- vi) medlemsorganisasjoners valgte, utnevnte og ansatte representanter i deres stillinger i alle sektorer, bransjer og på alle nivåer, samt organisasjonenes eksterne samarbeidspartnere, konsulenter og fullmektiger,
- vii) enhver næringsvirksomhet, stor som liten, når driften er uten den enkelte entreprenørs personlig og individuelle eierskap til produksjonsmidlene og kontroll over utviklingsprosessen,
- viii) individer drevet av angst eller frykt og individer som kaller mennesker til organisert kamp eller motstand mot det bestående,
- ix) valgte og utnevnte representanter for fellesskapet basert på loven; politikere, representanter, ombud og sendebud i deres tillitsverv,
- x) enhver myndighetsagentur i den sivile sektor på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå,
- xi) kunnskapsindustriens alle representanter, studenter og lønnsansatte, virksomme i stillinger på universiteter, høyskoler, forskningsinstitutter og alle andre grener av academia samt kunnskapsindustriens hovedmann.

Fil.dr. Jan-Urban Sandal

Individene i kategori B utfører ikke entreprenørskap for egen regning og risiko og de er allerede dekket av sosialbudsjetter, offentlige og private finansielle strukturer, programmer og loven. Sosialentreprenører tilhørende kategori B har ingen relevans for det norske folk i feltet for sosialt entreprenørskap ettersom de ikke utfører innovasjoner og dermed ikke bidrar til dynamisk utvikling av samfunnet til folkets gunst.

Departementet har ingen ny rolle å spille i feltet for sosialt entreprenørskap i forhold til sosialentreprenører i kategori B.

Det finnes ingen spesifikke barrierer i det økonomiske system eller substrukturer som hører inn under departementets virkeområder som kan forklare den lave forekomst av innovasjoner i Norge. Det er snarere den allment utbredte uvitenhet i befolkningen om innovasjonenes betydning for demokratisk utvikling og individenes rolle som endringsagenter; nettopp den sannhet at alle har makt til å skape endring og derigjennom gi samfunnet nye muligheter, som forklarer den lave forekomst av innovasjoner og langsomme utvikling. Innovasjonskraften finnes i folket og ikke i systemene.

I departementets videre arbeid med utredningen om feltet sosialt entreprenørskap er det to forhold som bør tas med i betraktningen:

- i) ingen kan skape sosialentreprenører,
- ii) ingen kan dirigere sosialentreprenører; de styrer seg selv.

Ettersom intet nytt har skjedd på markedet i forhold til feltet for sosialt entreprenørskap i norsk sammenheng slik det fremkommer i utredningen og for øvrig, kan sosialentreprenørene behandles likt med andre næringsdrivende i Norge. Driften til de lønnsomme sosiale virksomhetene ligger innenfor rammen av tradisjonell næring og handel og vil således være dekket av de allerede eksisterende roller som departementet har. Det er derfor ikke nødvendig for departementet å opprette eller tre inn i nye roller i forhold til feltet sosialt entreprenørskap.

Er det noen forslag til eventuelle tiltak?

Departementet ønsker å vurdere behovet for eventuelle nye tiltak i forbindelse med feltet sosialt entreprenørskap og dets eventuelle utvikling og fremtid i Norge.

Et tiltak må rettes mot konkrete forhold og virke slik at situasjonen for den tiltaket er ment å hjelpe faktisk bedrer situasjonen for vedkommende uten at tiltaket blir til skade for andre.

Både i teoretisk sammenheng og i det praktiske liv har det vist seg at vellykkede sosialentreprenører klarer seg best på egenhånd uten tiltak innrettet av og utført fra myndigheters side. Vellykkede sosialentreprenører har evnen til å se løsningsforslagene lenge før entreprisen er igangsatt og de har styrken til å overvinne hindringer og barrierer av enhver art. De drives frem av sin sterke vilje og store handlekraft og deres motivasjon er å lykkes med sine gjerninger. De opererer ikke på vegne av noe eller noen men representerer utelukkende sin egen skaperkraft og innovasjonstrang. De betegnes derfor, i de samfunn og kulturer hvor sosialt entreprenørskap er fremtredende, som samfunnets foregangskvinner og foregangsmenn. Deres innsats bidrar til å utvikle og løfte samfunnet til et høyere nivå. Sosialentreprenører er med rette betegnet som en gren av og tilhørende de mennesker som man gjennom historiens løp har kommet til å betegne "sivilisasjonens byggmestere".

Vellykkede sosialentreprenører er sterke individualister og de danner derfor ikke grupperinger i form av sosialsamfunnsklasser. Sosialentreprenørene er unike og deres virksomhetsområder i samfunnet er vidt forskjellige og kan dekke alle områder av det sosiale system. Deres metoder er individuelle og genuine, de arbeider aldri side om side, de kopierer ikke hverandres aktiviteter og deres utgangspunkter i livet og i rollen som sosialentreprenører er vidt forskjellige.

Eventuelle tiltak fra departementets side måtte i så tilfelle være basert på

POSTADRESSE:
Kløverveien 31
NO-1475 FINSTADJORDET
Tlf. 67 90 73 90

BESØKSADRESSE:
Skårersletta 60
NO-1473 LØRENSKOG
Tlf./faks. 67 97 53 60

ORG. NR.:

BANK:

EPOST: 5/6
jan-u.sandal@c2i.net
HJEMMESIDE:
www.janusandal.no

Fil.dr. Jan-Urban Sandal

individualisme; et spesifikt tiltak til hver enkelt sosialentreprenør, noe som er utelukket. Samtidig vil ethvert tiltak binde sosialentreprenørene til tradisjonell tenkning og handling, noe som er til direkte ulempe for innovasjonsprosessen.

I utredningen vises det til visse hindringer for sosialentreprenører i Norge. Disse barrierer for lønnsomme sosiale virksomheter omhandler sosialentreprenørenes manglende avsetning på produkter og tjenester overfor den offentlige sektor, manglende forretningsforståelse - særlig knyttet til kommersialisering, salg og markedsføring av produktet/tjenesten både til offentlig og privat sektor, prisfastsettelse og manglende markedsorienteringsevne, problemer med å skaffe nødvendig finansiering og vesentlige utfordringer knyttet til basale administrative oppgaver forbundet med driften av virksomhetene. Disse barrierene er ikke typiske for seriøse profesjonelle ansvarsfulle norske selvstendig næringsdrivende som finnes i tusenvis, spredt rundt om i landet og som hver dag driver sine entrepriser i henhold til loven og med økonomisk overskudd. Å være sosialentreprenør betyr å være en mester i faget, en som mestrer alle momenter knyttet til utviklingsarbeidet. Den profil som i utredningen er tillagt sosialentreprenørene indikerer at gruppen ligger nærmere det som normalt oppfattes som kompetansenivå og holdninger for lønnsansatte medarbeidere i privat eller offentlig sektor i Norge i dag enn modige kvinner og menn som ansvarsfullt driver sine selvstendige næringsvirksomheter i konkurranseutsatte næringer i den statiske del av økonomien.

Sosialt entreprenørskap er ikke interessant ut i fra departementets perspektiv og det er derfor ikke behov for nye tiltak rettet mot sosialentreprenører.

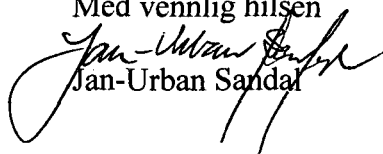
Feltet sosialt entreprenørskap kan derimot være av interesse for mange andre departementer og enheter, f.eks. Arbeidsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet og NAV.

Opplysningsaktiviteter rettet mot det norske folk om innovasjonenes betydning for demokratisk samfunnsutvikling er av særdeles stor betydning. Opplysningsarbeidet må være basert på uavhengig vitenskap og formidling. Verken det politiske systemet, byråkratiet, markedet, medlemsorganisasjonene eller kunnskapsindustrien kan utføre den oppgaven.

Det har allerede i lang tid foregått opplysningsaktiviteter i Norge basert på uavhengig vitenskap formidlet gjennom seminarrekke, kurs, workshops og publisering av uavhengig vitenskap i feltet for sosialt entreprenørskap.

Behovet for opplysningsaktiviteter basert på uavhengig vitenskap rettet mot allmennheten og næringslivet i Norge er stort.

Med vennlig hilsen

Jan-Urban Sandal